పిచ్చి వెంకట్రావు

ఏ భాషలోనైనా పడికట్టు మాటలని కొన్ని ఉంటాయి. 'ఆత్మబలం' అనేది అలాంటి వాటిలో ఒకటేమోనని నా అనుమానం. అడపా దడపా మనం వండుకుతినే ఒక కాయను నేతి బీరకాయగా వ్యవహరించడం లేదా? అలాంటి పదమే కావాలి, ఆత్మబలం కూడా! సిసలైన భౌతిక దృష్టితో లెక్కగడితే, మనిషి కున్న శక్తుల పరిమితి చాలా స్వల్పం. ఏదీ, ఒక పెద్ద రాతిగుండును తలకెత్తుకో మనండి చూద్దాం! చేతుల బలంతో ఒక చిన్న ఇనుపగుండును పిండి గొట్టమనండి, ఒప్పుకుందాం! అంతెందుకు, పిడికెడు ఉక్కు శనగలు నమిలి, మ్రింగి జీర్ణం చేసుకోవడమైనా, సాధ్యం కాదే! వాస్తవం ఇదై ఉండగా లోకంలో ఎక్కడాలేని ఓ బలం తన ఆధీనంలో ఉన్నట్టు ఊహించి, దానికి అందంగా 'ఆత్మబల' మని పేరు గూడా పెట్టుకున్న మానవుణ్ణి చూస్తుంటే జాలి పుట్టుకొస్తుంది. నా మనోరాజ్యపు వంటింట్లో కూర్చుని రక రకాల అపోహల పాలిటికి తిరుగులేని దివ్య రసాయనాలను తయారు చెయ్యడం నా వృత్తిగాదులెండి, హాబీ! ఆత్మబలమనే అపోహను పోకార్చడం కోసం, ఘాటైన ఓ పేటంటు మందును తయారు చెయ్యడానికని ఒక వంటింటి కుందేటితో నా కెంతో కాలంగా అవసరం ఉంది. చిరకాలానికి నా కోరిక నెరవేరింది. ఆయాచితంగా ఓ వ్యక్తి రంగంలో ప్రవేశించాడు.

అసలింతకూ పిచ్చి వెంకట్రావుగారికన్నా ముందుగా ఆయన కీర్తి మా వూళ్ళో అడుగు పెట్టిందని చెప్పాలి. మడతలు చెరిగి, ముడతలు పడిన దుస్తుల్నయినా ఆయన ఏ మాత్రం బిడియం లేకుండా తొడుక్కోగలడు. తలదువ్వుకున్నాడన్న మాట ఆయన జీవిత చరిత్రలో ఎప్పుడో అరుదుగా గానీ కనిపించని విశేషం. శుభ్రంగా ఆయన చొక్కా గుండీలు వేసుకోగా చూసిన వాళ్లు లేరు. మిట్ట మధ్యాహ్నపు మిడిమిడి ఎండలో చెప్పులు లేని వట్టి పాదాలతో తారు రోడ్డుపైన నడవగలగడం ఆయనకే చెల్లు. అలాగని ఇలాంటి వాలకం వల్ల ఈయన లుబ్ధాగ్రేసరుడని ఒక నిర్ణయానికి రావడానికి సైతం వీల్లేక పోవడమే విచిత్రం. తుఫాన్లు, కరువులు, అగ్ని ప్రమాదాల్లాంటి అవాంతరాలు వచ్చినప్పుడు (తన తరువాత వాళ్ళని మొగమాటంలో పెట్టాలన్న దురుద్దేశంతోనే కావాలి) చందాల జాబితాలో తన అంతస్తుకు మించిన పెద్ద సంఖ్య వేయడం ఈయన రివాజు. అన్నింటికీ మించి ఈయన వ్యక్తిత్వంలో కొట్టవచ్చినట్టుగా కనిపించే ప్రత్యేక లక్షణం ఒకటుంది. అదేమిటంటే తనను తాను మరచిపోవడం. ఆఫీసు రూంలో కూచుంటే దీపాలు వెలిగి జామురేతిరి గడచినా పని పూర్తయ్యేదాకా పైకి లేవడు. క్లాసులో పాఠం చెబుతుంటే,

గంట మ్రోగినా చెవిలో పడదు. రోడ్డుపైన ఏ మాత్రం పరిచితుడు ఎదురైనా వాడి బాగోగులన్నీ సాకల్యంగా విచారించి, తన మూలంగా అతడి కేదైనా తోడ్పాటు అవసరమనిపిస్తే, ఆ పని చేపట్టిన తర్వాత గానీ, ఆయన తృప్తిగా నిట్టూర్చడు. ఒకటా రెండా? ఎలా ఎన్నో లీలలు వెంకట్రావు గారివి. అన్నట్లు మరొక ముఖ్యమైన వర్తమానం. వెయ్యికి మించిన విద్యార్థులతో అదొక రాజ్యంలా ఉన్న పెద్ద హైస్కూలు నుంచీ ఈయన ఒక మారు మూల కొంపకు కొట్టుకొచ్చాడంటే ఇందుకు కారణం గూడా పనిష్మెంట్ ట్రాన్స్ఫరేనట!

ఎంత శిక్షకు అంత నేరం ఉండి ఉండాలి. అదేమిటో తెలుసుకోవాలనిపించడం సహజం. రాబోతున్న పై ఉద్యోగిని గురించిన వివరాలను ఆరాతీసి, తెలుసుకోవడంలోనూ సహోద్యోగులు చెప్పుకోదగ్గ శ్రద్ధ తీసుకున్నారని, నిస్సందేహంగా చెప్పగలను.

గుడిలోపలి విగ్రహాన్ని మూల విరాట్టుగానూ, జిల్లా పరిషదధ్యక్షుణ్ణి నేలపైన నడయాడే ప్రత్యక్ష దైవంగానూ భావించడం, తదనుగుణంగా నడుచుకోవడం, టెంకాయలోకి వచ్చే నీళ్ళలాపరిషత్తు ఉద్యోగుల్లో చోటుచేసుకునే సుగుణం. ఎన్నికలు జరిగి కొత్త అధ్యక్షుడు ఆఫీసు భవనాలకి అవతారమెత్తి రెండేళ్ళు గడిచినా, ఈ ప్రబుద్ధుడు వెంకట్రావుగారు మచ్చుకొక సారైనా శ్రీవారి బేటీకి వెళ్ళలేదంటే, ఇతడిదంతా ఉలిపికట్టె వాటమని, చెప్పడానికి ఇంకొక దృష్టాంతం అనవసరం. 'ఎందరెందరో కొమ్ములు తిరిగిన వాళ్ళే వెళ్ళొచ్చారు. మీరూ వెళ్ళి రావాలి. ఆలస్యమైనందుకు కోప్పడతారేమో! పరవాలేదు. 'దాసరి తప్పులు దండముతో సరి' అంటూ శ్రేయోభిలాషులు మందలించక పోలేదు. అయితే ఆ హితవు నేమీ లెక్కపెట్టకుండా ఈ పిచ్చి వెంకట్రావు మహాశయుడు 'అయ్యా! చేర్మను గారయ్యేదీ చెవులపిల్లి గారయ్యేదీ, ఆయనతో నాకు పని ఉంటేనే నేను వెళ్ళేది. పని లేకుండా వెళ్ళి గొప్ప వాళ్ళ అమూల్యమైన కాలాన్ని పాడు చేసే హక్కు నా కెక్కడుంది?' అనేశాడట. మరైతే అవిధేయతను సహించడానికైనా, ఓ హద్దుంటుంది గదా? వేచి చూసే ఓపిక నశించి స్వయంగా ఛేర్మనుగారే ఒక సారి స్కూలు పైకి, విజిటెత్తి వచ్చేశారట, వచ్చింది కారులోనా మరేమన్నానా! శబ్దం వినిపించగానే గబగబా పరుగెత్తి రావద్దా? చేధోయి ఫాల తలానికి సోకగా నమస్కారం చెప్పవద్దా? దయచేయండి అంటూ సంభ్రమంగా లోపలికి తీసుకెళ్లే కనీసపు మర్యాదకైనా కరువు రావడమా? చేర్మనుగారు కారు దిగిమెట్లెక్కి టక్కు టక్కు మంటూ నడచుకుంటూ వెళ్ళి, ఎట్ట యెదుట నిలబడేటంతవరకూ ఈయన గుండ్రాయిలా కుర్చీలో బైఠాయించే ఉన్నాడట. అప్పుడిక తల పైకెత్తి చూశాడేమో నింపాదిగా లేచి నిల్చుంటూ ఒక నమస్కారం చెల్లించి దిక్కులేని హుందాతనమంతా వెళ్ళబోస్తూ, 'అయ్యా! కూచోండి!' అన్నాడట. సరే, ఆయన తల పంకించి ఉంటాడు. ఇతగాడితో మాట లెందుకు లెమ్మని చక్కా తన దారిని తాను వెళ్ళి పోయి ఉంటాడు. ఆయనలా వెళ్ళిపోగానే సహోపాధ్యాయులు ఈయన గారిని చుట్టుముట్టి ఒక వరుస జాడించి పారేశారట. అప్పుడీయన నిజంగానే బిక్కమొగం పెట్టి "ఆగండి బాబూ! ఆగండి. శాంతి, శాంతి" అంటూ అభయ వచనాలు ప్రారంభించేశాడట.

'అయ్యలారా! మీరందరూ బుద్ధిమంతులు, నా మూలంగా ఇక్కడేదో పెద్ద అపచారం జరిగిపోయినట్టు మీరు భావించడం నా మట్టుకు నాకు ఒక భ్రమా ప్రమాదంగానే తోస్తూ ఉంది. ఇప్పుడు వచ్చి వెళ్ళిన ఛేర్మను గారిలాంటి వాళ్ళని కొన్ని వేలమందిని నా యీ చేతులతో నేను మలిచాను. అందుకోకరు నన్ను గౌరవించాలని నేననుకోను. ఛేర్మనుగారు మాత్రం అవసరంలేని మర్యాదలకోసం అర్రులు చాస్తారని మీరెందుకనుకుంటారో నా కర్థంగాదు. ఆయన గౌరవం ఆయనకు చెల్లించబడింది. మీ పాటుకు మీరు వెళ్ళండి" అంటూ ఆయన తనకు బుద్ధి చెప్పడం కోసం వచ్చిన వాళ్ళను మెత్తమెత్తగా దులిపి పంపించేశాడట.

అంతే సంగతులు. పది రోజులు తిరగకమునుపే ట్రాన్స్ఫర్ ఆర్డర్ చేతికందింది.

ఎంతటి గడుగ్గాయి ఉద్యోగస్థుడైనా తన తప్పు తాను తెలుసుకోవలసిన సందర్భం, ఇక్కడదేం లేకపోయింది. ఈ దుస్థితికి మూలకారణమైన తన బుద్ధి మాలినతనాన్ని నిందించుకొనడం పోయి, ఈ దుర్గతి తాకిడికి లుంగలు చుట్టుకుని కృంగిపోవలసింది పోయి, అప్పటికి బదిలీ ఉత్తరవు నేషనల్ అవార్డుతో సమానమైనట్టు, నిటారుగా తల పైకెత్తుకుని బాణా వరానికి విజయం చేశారు వెంకట్రావు గారు.

'అయ్యో పాపం ఎంత పని జరిగిపోయిందండీ?' అంటూ ఓదార్చడం కోసం తనను పరివేష్టించిన ఉపాధ్యాయబృందాన్ని ఉద్దేశించి, పరిసరాల్లోకి కలయజూస్తూ ఆయన ప్రారంభించేశాడు. 'ఇదేనటండీ స్కూలు! ఆహా, ఏం పూచాయండీ ఇక్కడ మోదుగు చెట్లు! దూరంగా ఎవడో దేవతా పురుషుడు పడుకున్నట్లు పెద్ద కొండ, దాన్నిండా పచ్చని చెట్లు, అక్కడి నుంచి మామిడితోపులు, పామీరు ముడిలాంటి మిట్టపైన బడి, హాయిగా, ప్రశాంతంగా మాడల్ స్కూలంటే ఇలాగే ఉండాలి.'

ఏడవాలో, నవ్వాలో, తోచిందిగాదు నాకు. బాణావరంలో ఉన్న ఏకైక అయ్యర్ హోటల్లో వరుసగా వారం రోజుల పాటు భోజనం చేసినవాడు అన్నం కన్నా ఆకులలములు మేయడమే సుఖమన్న నిర్ణయానికి రాగలడు. ప్రొద్దుపోయి గాలికాస్తా చల్లబడితే చుట్టు ప్రక్కల మెట్ట పొలాల్లో ఉన్న పాములన్నీ పచారు సల్పడానికని ఊళ్ళోకి వచ్చేస్తాయి. ఎండాకాలాల్లో త్రాగడానికి నీళ్ళు దొరికితే బ్రహ్మాండం. చలికాలాల్లో విషజ్వరాల కిది ఇష్టారాజ్యం. వెరశీ అన్ని ఋతువుల లోను పరిత్యజనీయం బాణావరం. ప్రత్యేకించి హైస్కూలు హెడ్మాష్టరుకు ఇక్కడ ఎదురయ్యే అదనపు బాధ ఒకటుంది. ఈ స్కూలుకు పోష్టు చేయబడే ఏ టీచరుకైనా ఇదొక మజిలీయే గానీ, గమ్యస్థానం కాదు. ఆరుబయల్లో నెలకొల్పబడినప్పటికీ జైలు జైలే. జైలు వార్డెన్లలాంటి ఈ టీచర్ల కన్ని విధాలా తగిన వాళ్ళే విద్యార్థులు గూడా. వీళ్ళు చదువులపైన పెద్ద పెద్ద ఆశలు పెట్టుకోరు. పడుతూ లేస్తూ, పదో తరగతి దాకా బండిలాగి, ఓ మోస్తరు చిన్న కొలువును అందిపుచ్చుకోవాలనుకుంటారు. కొట్టినట్టుగా కొడితే, ఏడ్చినట్టుగా ఏడుస్తానన్న భార్యా భర్తల ఒప్పందం లాంటిది ఇక్కడ గురువులకు శిష్యులకుమధ్య అమల్లో ఉందనుకోవచ్చు. షరిషత్తు

వాళ్ళ యాజమాన్యం క్రింద ఎడారులు ధ్రువ ప్రాంతాలు శిలామయ ప్రదేశాలు మొదలైనవి లేకపోవడం వల్ల ప్రవాసశిక్ష విధించడాని కనువుగా ఇదొక్కటే మిగిలింది. ఈ బడిని బాగుచేసే ప్రధానోపాధ్యాయుడు గతంలో పుట్టలేదు. భవిష్యత్తులో పుట్టడు.

ఇలాంటి హైస్కూలు ఒకటి కేవలం తనకోసంగానే ఏర్పాటై ఉన్నట్టు వెంకట్రావుగారు అమందానందం వెళ్ళబోస్తూ రావడం మాకందరికి చాలా ఆశ్చర్యం కలిగించింది. రేయింబవళ్ళు ఆయన ఆఫీసు రూములోనే తిష్ఠ వేసే వాడు. విద్యార్థులు గనుక లాంథరాలు వెలిగించుకొని బడి కొచ్చేస్తే రాత్రివేళ గూడా పాఠాలు చెప్పడానికి సిద్ధపడ్డాడు. పారా పలుగూ కడవలూ బకెట్టు తెప్పించి సాయంకాలాల్లో పూలతోట పెంపకానికి చర్యలు తీసుకున్నాడు. మరుభూమిలో 'పచ్చ విప్లవం' ప్రారంభమైందంటే నమ్మడం కష్టమే! ఇందులో 'సిన్సియారిటీ' పాలెంతో, నటన పాలెంతో తెలుసుకునే కుతూహలంతో వోరోజు ఉదయం యింకా భళ్ళుమని తెల్లవారకమునుపే స్కూల్లోకి వెళ్లాను. శుభ్రంగా ముఖాలు కడుక్కుని, పద్మాసనాలు వేసుకుని, చేసి పెట్టిన బొమ్మల్లా కుర్రవాళ్లు పాఠాలు వల్లించుకుంటున్నారు.

హెడ్మాస్టరుగారు తొలికోడితో లేచి స్నానానికి వెళ్ళినట్టు తెలిసింది. బస్సుపైన బాణావరాని కొస్తుండగా రోడ్డు కల్లంతదూరంలో ఆయనకొక చెరువు కనిపించిందట! చెరువు నీరు ఎంతో స్వచ్ఛంగా వున్నట్టు తోచడంతో యికపైన తన కదేస్నాన ఘట్టంగా ఆయన నిర్ధారణ చేసేశాడట! వూరికి, చెరువుకూ మధ్య దూరం ఎంతలేదన్నా మూడు కిలోమీటర్లకు తక్కువుండదు.

దారిలో బడి బంట్రోతు సుబ్బన్న ఎదురయ్యాడు. రంగాపురం వెళ్ళి అయ్యగారి కోసం అప్పటమైన పాలు తీసుకొస్తున్నాడట!

"అదేమిటోయ్ సుబ్బన్నా! అయ్యగారికి ఉండూరు పాలుసరిపడవా!" అన్నాను.

"ఇదొక్కటే గదండీ ఆయనకున్న ఆదరువు! ఉదయం అరపడిపాలు పుచ్చుకుంటే రాత్రుల్లో మిగిలిన అరపడితోపాటు రెండో, మూడో అరటిపళ్ళు పుచ్చుకుంటాడు. మధ్యాహ్నం ఒకపూట ఏంతింటాడో అదే తినడం! ఈ మారాజొచ్చినప్పటి నుంచీ మధ్యాహ్నాల్లో నేను యింటికెళ్ళడం లేదనుకోండి! కారియర్‌లో మిగిలివున్న దేదో నాకూ సరిపోతుంది. ఇక్కడ మాత్రమే కాదులెండి. ఆయనెప్పుడూ యింతేనట! తిండి తినడంకోసం పుట్టినవాడిలా కనిపించడు..." మాట్లాడుతూ కెరటంలా ముందుకు సాగిపోయాడు సుబ్బన్న.

హాస్యరసభరితమైన పుస్తకాన్ని చదువుతూ మధ్యమధ్యలో అందులోని సంఘటనల్ని నెమరుకు తెచ్చుకొని కాసేపు నవ్వుకోడం చదువరుల కందరికి అనుభవంలోని విషయం. మా స్టాఫ్ మెంబర్ల కిప్పుడు అలాంటి కాలక్షేపానికి కొదవ లేకపోయింది. "ఈరోజేం జరిగిందో తెలుసా?" అంటూ ఒకరు, ఆ ఉదంతం పూర్తయ్యీ కాక మునుపే "మీకు తెలుసునో తెలియదో, మొన్న యింకొక తమాషా జరిగింది." అంటూ యింకొకరు! ఏకిన ప్రత్తిలోనుంచీ నూలు పోగును తీసినట్టుగా, వెంకట్రావుగారి దిన చర్యలనుంచీ రకరకాల వినోదోదంతాల్ని వెలికితియ్యడం సహోపాధ్యాయుల కొక ఎక్స్ట్రాకరిక్యులర్ యాక్టివిటీ అయిపోయింది.

పదకొండున్నరకు సరిగ్గా రెండో పిరియడ్ పూర్తవుతుంది. ఓరోజు ఉదయం పెద్దముల్లు 'ఏడు'ను సమీపిస్తున్నా గంట మ్రోగకపోవడం గమనించి వెంకట్రావుగారు 'సుబ్బన్నా గంటకొట్టు' అంటూ హెచ్చరిక చేశారు. 'సుబ్బన్న పోస్టాఫీసుకు వెళ్ళాడండీ! ఇంకా రాలేదు' అన్నాడు గుమాస్తా. 'ట్రయిన్ లేటయింది గదూ! ఈ టపా రావటమూలేటే! సుబ్బన్నగూడా డిటో' అన్నాడు జూనియరు తెలుగు పండితుడు నాధముని. 'ఒకరోజు ట్రెయిన్ రాదనుకోండి! ఆ రోజంతా యితడు పోస్టాఫీసు వదలిపెట్టి బడికి రాడన్నమాటే గదా!' అంటూ వో ఛలోక్తి విసిరాడు హిస్టరీ అసిస్టెంటు రామసుబ్బారెడ్డి. వాళ్ళల్లో వాళ్ళిలా తర్జనభర్జనలు పడుతుండగానే టంగుటంగున గంట రెండుసార్లు మ్రోగింది. 'ఏదీ సుబ్బన్న వచ్చేశాడా! లేదే' అనుకుంటూ వాళ్ళు వరండాలోకి తొంగిచూచేసరికి సుత్తిని యథాస్థానంలో వుంచి హెడ్మాస్టరుగారు తిరిగొస్తున్నారు.

ప్యూనుకే 'సబ్స్టిట్యూటుగా' వ్యవహరించగలిగిన తర్వాత హెడ్మాస్టరుగారు అసిస్టెంటు టీచర్ల కాపాటి ఉపకారం చెయ్యడానికి ముందుకు రావడంలో విడ్డూరమేముంది.? టీచరు సెలవుపెట్టడంవల్ల ఏ క్లాసయితే బిడువుగా వుంటుందో, అక్కడల్లా ఆయన్ను చూడొచ్చు. నారదుడికి శ్రీకృష్ణ పరమాత్ముడు తన అష్టభార్యల మందిరాల్లో కనిపించినట్టుగా ఒక రూములో ఆరో తరగతి కుర్రాళ్ళకు విదుర నీతి పద్యాలు వివరిస్తూ వెంకట్రావుగారు, ఇంకొక గదిలో ఏడో తరగతికి ఆర్కిమెడీస్ సూత్రం బోధిస్తూ వెంకట్రావుగారు, వేరొకచోట ఎనిమిదో తరగతి గదిలో ద్వివర్గ సమీకరణలు విశదీకరిస్తూ వెంకట్రావుగారు.

వెంకట్రావుగారి విశ్వరూపాన్ని చూచినకొద్దీ నాకు లోపల్లోపల ఆయనపట్ల అనుతాపం కలిగిన మాట వాస్తవం. తోడి మానవుణ్ణిగా ఆయనకు తగువైన సలహా ఒకటి యివ్వదలచుకున్నాను. వయసులోను, ఉద్యోగస్థాయిలోను ఆయనకూ నాకూ వున్న తేడాను పురస్కరించుకొని నా సలహాను వీలయినంతలో ఒక విజ్ఞప్తిగానే తీర్చిదిద్దాను. "చూడండి సార్! మీరూ బాగా పెద్దవాళ్లయిపోయారు. మన శరీరాలు ఉక్కుతో చేసినవేమీ కావు. ఇవి తట్టుకోగల చాకిరీకి హద్దంటూ ఒకటుంటుంది. మీవంటి వారు తమకు మాలిన ధర్మాల జోలికి వెళ్ళకపోవడం చాలా మంచిది..."

తన శరీరంవైపొక్కొసారి చూచుకొని ఎంతో నిర్లక్ష్యంగా నాలుక చప్పరించేశారు వెంకట్రావుగారు. "వోయబ్బ! ఈ శరీరాని దేముందిలేవోయ్ రాఘవులూ! ఇదొక పనిముట్టు. దీనితో ఎంత మాగ్జిమమ్' పనిచేయించుకోవచ్చో అంతా చేయించుకోవయ్యా! బద్ధకం వహించినంత మేరకు యిది త్రుప్పుపట్టి పోతుందనుకో..."

ఆ మనిషి కిలా చెప్పినందువల్ల లాభంలేదు. ఇంతకంటే సూటిగానే చెప్పాలి. అయ్యా! శరీరం నీది. కావలిస్తే దాన్ని ఎలాంటి గ్లానికైనా గురిచెయ్యి. నీ యిష్టం. కానీ మానవజన్మ యెత్తిన తర్వాత, అందులోనూ, ఒక హైస్కూలుకు హెడ్మాస్టరువైన తర్వాత మనిషికి ఆత్మగౌరవమనేది చాలా ముఖ్యమనే విషయం నీకు తోచకపోవడం దురదృష్టం... ఇలా ఎన్నో

మాటలు నాలుక చివరిదాకా వచ్చాయి, కానీ యిన్ని మాటలూ చెప్పెయ్యడానికొక సందర్భం రావాలి.

వచ్చింది.

ఓ రోజు వుదయం పదిగంటలప్పుడు నేను స్కూలుకు వెళ్ళేసరికి అప్పటికప్పుడే చేసుకున్న నిర్ణయంపైన కోయగూడెంలో జరుగుతున్న జాతరలా స్టాఫ్‌రూములో సందడిగావుంది. ఏం జరిగిందర్రా, ఏమిటి విశేషం, అన్న నా ప్రశ్నకు నవ్వులే సమాధానం. ఒకటి రెండు నిమిషాలు బ్రతిమాలుతున్న తర్వాత ఒక సహోపాధ్యాయుడు "అదేమిటయ్యా రాఘవులూ! రోకలి తీసుకురాకుండా వట్టిచేతులతో వచ్చేశావే? అయ్యగారికి పిచ్చి కుదిరిందట. ఇక రోకలి తలకు చుట్టడమే తరువాయి" అన్నాడు.

ఏమి జరిగిందేం జరిగిందంటూ మళ్ళీ మొదటికే వచ్చాను.

ఫస్టు అసిస్టెంటు సదాశివయ్య సూర్యోదయాన్ని కళ్ళజూచి ఎరుగని వ్యక్తి. ఎనిమిదికో ఎనిమిదిన్నరకో అదీ ఆ పూట బడి వుందని జ్ఞాపకం వస్తేగాని అతడు మంచాన్ని వదలిపెట్టడు. అలాంటి సదాశివయ్య కీ రోజు వుదయం అయిదు గంటలకే నిద్రాభంగం కలిగింది. ఈ దురాగతానికి కారకుడు మరెవ్వరో కాదు. సాక్షాత్తుగా హెడ్మాస్టరు వెంకట్రావుగారు. తలుపు దబదబా బాది ఇంటావిడ వచ్చి తలుపు తీయగానే సుడిగాలిలా లోపలికి వెళ్ళి ఈయన ఫస్ట్ అసిస్టెంటును నిద్రలేపేశాడట. "సదాశివం! ఇదిగోనయ్యా లీవు లెటరు. రెండు రోజులపాటు నువ్వు ఇన్–చార్జీగా స్కూలు చూచుకోవాలి, నేనర్జంటుగా వూరు వెళ్తున్నాను. టీచర్సు రిజష్టరులో నా పేరు కెదురుగా ఎర్రసిరాతో 'సీ.యల్.' గుర్తించడం మరచిపోవద్దు. ఐనా తెల్లవారిపోతుండగా యింకా నిద్రేమిటి? ఈ పాటికి కలకత్తాలో నాలుగు బారల ప్రొద్దెక్కి వుంటుంది..." అంటూ అదే దూసుకుపోవడం బస్‌స్టాండువైపు!

"కలకత్తాలోకన్నా రంగూన్‌లో, కౌలాలంపూరులో, టోకియోలో యింకా ముందుగానే తెల్లవారిపోతుంది. అందుకని రాజశ్రీ హెడ్మాస్టరుగారు చెప్పేదేమిటి? ఈ భూప్రపంచంపైన ఏ మానవుడైనా గానివ్వు, ఏ వేళప్పుడైనాగానివ్వు, నిద్రపోవడానికి వీల్లేదనేగదా?" ఎవరికి తోచిన వ్యాఖ్యానాలు వాళ్ళు రువ్వుతున్నారు. ఒకరికంటే బిగ్గరగా ఒకరు నవ్వుతున్నారు.

వెంకట్రావుగారు బాణావరానికి వచ్చి ఆరు నెలలయితే, చివరి మూడు నెలల్లో మా యిద్దరికీ మధ్య సాన్నిహిత్యం కాస్త చిక్కపడింది. మరేంలేదు. వికారమైన ముఖానికొక అందమైన 'మాస్క్' తగిలించినట్టుగా సకాలంలో తగు సలహాలివ్వడం ద్వారా, చేయిమించి పోయినప్పుడు కొన్ని కొన్ని సర్దుబాట్లు చేయడం ద్వారా నేను హెడ్మాస్టరుగారి ప్రవర్తనకు మెరుగులు దిద్దడానికి ప్రయత్నించాను. చివరి పదిపదిహేను రోజుల్లో అందులో కొంతవరకూ కృతకృత్యుడినయ్యాను గూడా! కానీ అంతలోనే మళ్ళీ ఓ తప్పటడుగు! నిజంగానే నాకు తల కొట్టివేసినట్టయింది.

ఊరినుంచి తిరిగి రాగానే నాకు దొరికిన మొదటి అవకాశంలో నేను వెంకట్రావుగారి పైన విరుచుకపడ్డాను.

"మీరు నన్ను గురించి ఏమైనా అనుకోండిసార్! పరవాలేదు. నేను చెప్పదలచుకున్న దేదో చెప్పేస్తాను. మీరు చేసే పనులు నాకేమీ బాగుండలేదు. సంఘంలోని ఒక్కొక్క మనిషికీ, అతడీవిధంగా మాత్రమే నడచుకోవాలని కొన్ని నియమాలుంటాయి. ఇంగ్లీషులో రూల్సు అనుకోండి, నాకే మభ్యంతరంలేదు. ఒకవేళ మీరు మరచిపోయినా నేను మీకు జ్ఞాపకం చేస్తున్నాను. మీరొక విద్యాసంస్థకు పెద్దగా వున్నారు. సెలవు పెట్టదలచుకుంటే ప్యూనుద్వారా ఫస్ట్ అసిస్టెంటుకు కబురుపెడతారు. అతడు రాగానే తాళంచెవులు అప్పగించి మీ పనిపైన వెళ్తారు. అంతేగానీ, స్వయంగా అసిస్టెంటు టీచరు యింటికి వెళ్ళి తలుపు దబాదబా బాదే హెడ్మాస్టరుంటాడా ఎక్కడైనా! ఒక టీచరు సెలవులో వున్నందువల్ల అతడి క్లాసు ఖాళీగా వున్నప్పుడు పనిలేకుండా వున్న యింకొక టీచరును యాక్టింగు వర్కుకు వెయ్యడం రివాజు! అలా కాకుండా తగుదునమ్మా అని ఆల్‌రౌండు మాస్టరులాగా అన్ని క్లాసులూ మీరే తీసుకుంటారా! అన్నింటికన్నా ఘోరమైన విషయం. హెడ్మాస్టరుగా మీ కుండవలసిన హుందాతనమంతా నట్టేట్లో కలిపి సీట్లోనుంచి లేచివెళ్ళి గంట కొట్టివస్తారటండీ మీరు...."

ఎట్టఎదుటి ఆకారంలో కదలిక లేదు. నిశ్చలమైన ముఖభంగిమను బట్టి చూస్తే ఆయన నా మాటల్ని సాకల్యంగా విన్నట్టే తోచింది. కుర్చీలో సర్దుకుని కూర్చున్న తీరు, సులోచనాలను సవరించుకున్న తరహా, పై పెదవి క్రింది పెదవితో ముడిపడుతూ విడివడిన పద్ధతి, ఈ చిన్నెలద్వారా ఆయనలో ఏదో తిరుగుబాటు ప్రకోపిస్తూవున్న జాడల్ని పసిగట్టాను. ఇన్ని దినాలుగా నాకుపరిచితుడైన ఈ వ్యక్తిలో యింతవరకూ నా వూహకందని విలక్షణాలేవో పొంగిపొరలివచ్చి, నన్ను ముంచివేయబోతున్నట్టుగా వుంది. "మిస్టర్ రాఘవులూ!" అంటూ పిలుపు వినిపించేసరికి వులిక్కిపడకుండా వుండలేక పోయాను. "నీ కొకడు ప్యూనైతే నువ్వింకొకడికి ప్యూనా? ఎంత మంచి ప్యూన్ల ప్రపంచమయ్యా మీది! తమకు సెలవు కావలసివస్తే సదాశివయ్య నా దగ్గరి కొస్తుండగా లేనిది దారిలో వున్నాడుగదా అని నేనతడితో ఒక మాట చెప్పివెళ్ళేసరికి నాకెక్కడలేని తలవంపులొచ్చాయనేనా నువ్వనేది! గోళ్ళుగిల్లుకుంటూ కూర్చున్న విద్యార్థుల్ని వెదికిపట్టి, వాళ్ళకు నాలుగు ముక్కలు చెప్పడానికి గూడా నా హెడ్మాస్టరు గిరీ అడ్డొస్తుందంటావా? పోతే ప్యూనొచ్చేదాక నువు గంట మ్రోగగూడదంటావు, ఎందుకు బాబూ! వ్యక్తిత్వం నుంచి ఉద్యోగాన్ని మైనస్ చేసి సంతకు తీసుకెళ్తే ఎవ్వరని ఏగానీ చెయ్యని నేను ఒకసారి బడిగంట కొట్టడంవల్ల నువ్వు చెబుతున్న 'రూలు'కు ఎక్కడలేని సేగి వచ్చిపడిందా? నాన్సెన్స్! ఈ బోడిరూల్సు సంగతి నాతో చెప్పొద్దు! ఏమిటయ్యా నీ రూలు! ఎవడు చేసిందీ రూలు! మొదట మనిషి, తరువాత రూలు. మనిషిచేసిన 'రూల్సును' మనిషి కోసం అతిక్రమిస్తే తప్పని నేననుకోను. అవసరమైతే నేనా మాత్రం పనిచెయ్యడానికి వెనుదియ్యను గూడా! ఏ లౌకికశక్తీ నన్ను అడ్డుకోలేదు..."

కింగ్ కాంగు, గామా, కోడి రామ్మూర్తుల్లాంటి వాళ్ళెవరైనా యిలా ఒక సవాలు విసిరితే ఆ దారి వేరు! తమ శారీరక బలమైనా వారికి ఆసరాగా వుండి ఉండేది. ఒక మాదిరి దృఢకాయుడు భుజాలపైన చేయివేసి అదిమితే అమాంతంగా భూగర్భంలోకి కృంగిపోయేట్టున్న అబ్బనాకారపు మనిషి ఏ బలాన్ని నమ్ముకుని యింతింతలేసి మాటలు మాటాడేటట్టు?

నా కప్పుడనిపించింది.

పేరుకు ముందుగా 'పిచ్చి' అన్న విశేషణం తగిలించడంతో లోకం ఈ తిక్కమనిషిని సముచితంగానే సన్మానించింది... అని!

ఐతే వెంకట్రావుగారు నిజంగా పిచ్చివాడే కావడానికిన్ని, కాకపోవడానికిన్నీ ఉన్న మధ్య దూరమేపాటిదో నాకాక్షణాన బోధపడలేదు. ఆయన పిచ్చితనాన్ని గురించి నికరంగా ఒక నిర్ధారణకు రావలసిన అగత్యం రానున్న కొద్ది రోజుల్లో పొంచివుందని గూడా నేనప్పట్లో వూహించలేదు.

ఏం జరిగిందంటే....

ఓ రోజు వుదయం మామూలుగానే బడి ప్రారంభమైంది. ఇంటర్వెల్లో కుర్ర వాళ్ళు బయటికి వెళ్ళివచ్చిన తరువాత మూడో పీరియడ్ జరుగుతోంది. మెయిన్ బిల్డింగుకు దూరంగా చెట్ల క్రింద కూచోబెట్టి, విద్యార్థులచేత కాంపోజిషన్ వ్రాయిస్తూ నా పనిలో నేను నిమగ్నుడినై వుండగా పెద్దపెట్టున గగ్గోలు చెలరేగడం వినిపించింది. కొందరయ్యవార్లు, విద్యార్థులు గూడా క్లాసులు వదలిపెట్టి కలిసి కట్టగట్టుకుని స్టాఫ్‌రూమువైపు పరుగెత్తుతున్నారు. ఆ అలజడిలో అసలు విషయమేమిటో తెలుసుకోవడానికైనా వీలుకావడంలేదు. ఎదురీత గొట్టి, ఏటిపైకి వ్రాలిన కొమ్మను పట్టుకొన్నట్టుగా జనాన్ని తోసుకుంటూ వెళ్ళి స్టాఫ్‌రూం కిటికీ దగ్గరికి చేరుకోగలిగాను. ఎగశ్వాస, దిగశ్వాసల వురవడితో రొప్పుకొంటూ డ్రాయింగు మాష్టరు మురహరి లోపలి బెంచీపైన పడివున్నాడు.

చాలా దయనీయ గాథ మురహరిది. స్వయంగా తనదేమో మెతక మనసు. మృగాలలాంటి మనుషుల మధ్య జీవనం. బాణావరానికి మూడుమైళ్ళు దూరంలో వున్న స్వగ్రామంనుంచీ ప్రతీరోజు బడికివచ్చి వెళ్తుంటాడు. నాలుగు మాసాల క్రిందట కోర్టులో వుండిన కేసొకటి తనకు వ్యతిరేకంగా తీర్పు రావడంతో అతడు మానసికంగా బాగా దెబ్బతిన్నాడు. దానికి తోడు పెద్దజబ్బు చేసింది. 'రక్తహీనత' అన్న కారణంతో పసిరికలు వచ్చిందన్నారు. రెండు నెలలపాటు రాణీపేట ఆసుపత్రిలో వుండివచ్చాడు. లేతవయసు పెళ్ళాంతోబాటుగా, నలుసులలాంటి యిద్దరు పిల్లలు గూడా వున్నారు. మురహరి ఉద్యోగమొక్కటే ఆ కుటుంబానికున్న జీవనాధారం.

నాటువైద్యుడు నాగాచారి గసబోసుకుంటూ వచ్చాడు. తన తాత ముత్తాతలు చేసిపెట్టిపోయిన కట్టుమాత్రలలో బాణావరం జబ్బులపైన రకరకాల వింత ప్రయోగాలు చేయడం అతడి ప్రత్యేకత. ప్రాణభయం వుందనిపిస్తే అతడు రోగి దరిదాపుల్లోనే వుండడు. ఒళ్ళంతా చలువలు క్రమ్ముకపోతూ

వుండడాన్ని బట్టి, నాడి మందగించడాన్ని బట్టి నాగాచారి పెదవి విరిచేశాడు. "రెండు గంటల టైములో గవర్నమెంటు ఆసుపత్రికి తీసుకెళ్ళాల్సివుంది. బలమైన ఇంజక్షన్లిచ్చి, గ్లూకోజు గూడా ఎక్కిస్తే ఆ పైన అంతా దైవాధీనం. మొత్తం పైన యముడితో జటాబొటీగా పోట్లాడవలసిన పరిస్థితి" అంటూ తేల్చి చెప్పేశాడు.

మధ్యాహ్నం దాటిన తరువాత గానీ బాణావరం నుంచి పట్నానికి బస్సులు లేవు. ఇప్పటికిప్పుడు రైలు మాత్రం వుంది. అది పన్నెండు మ్ముప్పావుకల్లా స్టేషను వదిలిపెడుతుంది.

ఆలోగా పేషంటును స్టేషను దగ్గరికి చేరవెయ్యగల్గడం సాధ్యమేనా?

కష్టం.

సాధ్యంకాదు.

బాణావరంలో జట్కాలు లేవు. ఎద్దులబండే శరణ్యం.

తలచుకున్న పాటున బండి ఎక్కడ దొరుకుతుంది?

సందేహాల కతీతంగా ఈ ప్రాంతంలో ఎక్కడో బండి అనేది ఒకటి వుండి తీరాలి, అన్న నమ్మకం ఒక్క హెడ్మాస్టరుగారి ముఖంలో మట్టుకే కనిపించింది. జండాకొయ్య కోసం కట్టిపెట్టిన ఎత్తయిన తిన్నెపైకెక్కి ఆయన నాలుగు వైపులకు పరకాయించి చూచారు. పొలాల్లోకి ఎరువు తోలుకుని వెళ్లి ఖాళీగా తిరిగొస్తున్న బండి ఒకటి తుప్పల చాటున దోబూచులాడినట్లుగా కనిపిస్తూ వుంది.

"రాఘవులూ! అదిగోనయ్యా బండి. పరుగెత్తు, అడ్డదారి పట్టుకుని పొలాలపైన్నే తోలుకొచ్చేయమని చెప్పు. ఇక్కడున్నట్టుగా రావాలి".

అదృష్టవశాత్తు బండి తోలుతున్న రైతు నాకు పరిచితుడే! మీదు మిక్కిలి వాళ్ళబ్బాయి ఒకడు హైస్కూల్లో చదువుతున్నాడు గూడానేమో, చెప్పగానే అతడు నా పిలుపునందుకున్నాడు. ఆఘమేఘాలపైన్నే తోలుకుంటూ వచ్చి బండిని స్కూలు గేటు దగ్గర నిలిపివేశాడు.

జబ్బుమనిషిని చేతులపైన బండిలోనికి తీసుకెళ్ళడం జరిగింది.

కదలిన బండిలోకెక్కి కూర్చుంటూ హెడ్మాస్టరుగారు నన్నొక్కణ్ణి మాత్రం తన వెంటరమ్మన్నారు. స్టేషనుదాకా వచ్చి రైలెక్కించి వచ్చేస్తామని చెబుతూ అయిదారుగురు విద్యార్థులు మాత్రం నాతోబాటుగా బండిని వెంబడించారు.

గిట్టలతో ఎండు దుమ్మును ఎగజిమ్ముకుంటూ కోడెలు పరుగెడుతున్నాయి.

అది గ్రామంనుంచీ స్టేషనుదాకా ప్రత్యేకంగా వేయబడ్డ మట్టిబాట. ఇంచుమించు రైలు దారికి సమాంతరంగా వుంటుంది. మధ్యలో వంద గజాల మేరకు ఎర్రమట్టిచేలు వ్యాపించి వున్నాయి.

బండి నారిగాడి గుట్ట దాటింది. బైరాగుల సత్రం దాటింది. ఇంకెంతదూరం? వో అరమైలుంటుందేమో....

కాలచక్రంతో పోటీకి తలపడ్డట్టుగా బండిచక్రం గిర్రుగిర్రున తిరిగేస్తోంది.

రెండింటిలో ఏది గెలుస్తుంది? కాలమా? వేగమా?

కన్నుమూసి కన్ను తెరిచేటంతసేపట్లో పందెం ఒక ముగింపుకు రావచ్చునని మాత్రం మాలో ఎవ్వరూ అనుకోలేదు.

పందెం ముగిసేటప్పటికి....

మోరలు పైకెత్తి రొజుకుంటున్న కోడెలు, పగ్గాలు బిగబట్టి రైలుదారివైపు తెల్లబోయి చూస్తున్న రైతు, ఫుల్‌స్టాపు పెట్టినట్లుగా నిశ్చల వృత్తిని అవలంబించిన బండి, లేచి బండిపైన నిల్చుని వచ్చేస్తూ వున్నది నిజంగా రైలుబండేనా? అన్నట్లు దిగ్భ్రాంతికి లోనైవున్న వెంకట్రావుగారు --

ఏది ఏమైనా తనకేమీ కాబట్టనట్టు ధీమాగా, ఎవరేమైనా తనకేమీ చింతలేనట్లు గంభీరంగా తనపాటుకు తాను పొగలు చిమ్ముకుంటూ రైలుబండి జెర్రిపోతులా ముందుకు దూసుకుని వచ్చేస్తోంది.

ఒకటి... రెండు... మూడు... కాలపురుషుని కర్కశపాదాల చప్పుడులా క్షణాలు దొర్లిపోతున్నాయి.

గడచిపోయిన క్షణంలో ఏం జరిగిందో మనకు తెలుసు. గడుస్తున్న క్షణంలో ఏం జరుగుతున్నదీ తెలుసు. కానీ రానున్న క్షణంలో ఏర్పడబోయే పరిణామానికి సంబంధించినంత వరకూ మనిషి ఊహ విల్లునులాగి వదిలిపెట్టిన బాణం. గురికి తగిలినా తగలొచ్చు. తప్పిపోయినా పోవచ్చు.

ఉన్నట్టుండి చేతిని పైకెత్తి వెంకట్రావుగారు 'ఆపండి, ఆపండి' అంటూ ఎలుగెత్తి కేకవెయ్యడం వినిపించింది. మరుక్షణంలో బండిపైన్నుంచీ అలాగ్గా క్రిందికి దూకి 'ఆపండాపండి' అని చెయ్యి వూపుతూ ఆయన చేను కడ్డంపడి రైలు కభిముఖంగా పరుగెత్తడం కనిపించింది.

నొగపైన కూర్చున్న రైతు పూర్తిగా అయోమయావస్థలోనైనా పడిపోయి వుండాలి. లేదా కాడిక్రింద గిత్తలు బెదిరిపోవడమైనా జరిగివుండాలి. తనంతట తానే స్వాతంత్ర్యం ప్రకటించినట్లు బండి రోడ్డుకడ్డం తిరిగి పొలాలవెంట పరుగెడుతూ వెంకట్రావుగారిని వెంబడిస్తోంది.

తన స్పృహలో తానున్న మానవుడెవడైనప్పటికీ, యిలాంటి అవకతవక పనికి పూనుకోడేమో! బుద్ధి అదుపుతప్పి, మనసుగూడా స్వాధీనంలో లేనప్పుడు మానవుణ్ణి ఆవహించుకునే విపరీత స్థితిని ఉన్మాదమంటారు. అలాంటి ఉన్మాదంలో తల మునకలైవున్న మానవుడు రైలుబండిని ఆపుచెయ్యడం మట్టుకేగాదు, గ్రహగతుల్ని స్తంభింపజెయ్యడం గూడా తన కనుసన్నలలో జరిగిపోయే పనిగా భావించగలడు!

వెంకట్రావుగారి ఆక్రోశాన్ని చెవిలో వేసుకోకుండా యింజను ఆయన్ను దాటిపోయింది. ఏడెనిమిది గూడ్సు పెట్టెలు గూడా ఇంజన్ను అనుసరించాయి.

మన్నించాలి. అంతవరకే నాకు తెలిసింది. అప్పటినుంచీ మళ్ళీ రెండు మూడు

నిమిషాలవరకూ నా కళ్ళ ఎదుట నెలకొన్న దృశ్యాలు గానివ్వండి, ఎదురైన అనుభవాలుగానివ్వండి, సినిమా ప్రొజక్టరులో బొమ్మల్లా ఒకదాన్ని తరుముకుంటూ ఒకటిగా పరుగుతీశాయి. క్రమంగా వేగంతగ్గి రైలుబండి నిలకడలోకి రావడం, వెంకట్రావుగా రొక్కగంతులో మెట్లపైకి దూకి తలుపు లోపలికి తొయ్యడం బండివాడి తోడ్పాటుతో విద్యార్థులు మురహరిని కంపార్టుమెంటులోకి చేరవెయ్యడం జీవచైతన్యానికి అతీతంగా బిర్రబిగుసుకు పోయిన నన్నెవరో కదిపి, ముందుకు తోసి పెట్టెలోకి ఎక్కించడం, ఇంతపనీ జరిగిన తర్వాత బుద్ధిగా చెప్పిన మాట వినే మంచి పిల్లవాడిలా బండి మెల్లగా ముందుకు సాగబారడం – ఈ సంఘటనల సముదాయమంతా నాపాలిటికొక స్వప్న వృత్తాంతంగానే తోచింది.

నా తెలివి నాకువచ్చి జరిగింది కలగాదన్న నిర్ధారణకు వచ్చిన తర్వాత నా కింక మిగిలిన సందేహం ఒక్కటే: ఎలా నిలిచిపోయి వుంటుంది బండి? ఏ శక్తి దాన్ని ఆపుచేయగలిగి వుంటుంది?

వెంకట్రావు గారొక వేళ పిచ్చివాడు గాకపోతే, గొప్ప మంత్రగాడయినా కావాలి. నా చిన్నతనంలో మా తాతగారు చెబుతుండేవారు, మంత్రతంత్రాలతో, బలితర్పణాలతో శక్తిని పూజించి ప్రసన్నం చేసుకున్న వాళ్ళకు అసాధ్యం అంటూ వుండదట. చీకటి విచ్చిపోకముందే నిద్రలేచి వూరికి దూరంగా వున్న చెరువుదగ్గరికి వెళ్ళి ఈయన చేసుకొచ్చేది శక్తిపూజే అయివుండొచ్చు...

నా బుద్ధి పోతున్న పోకడను గమనించేసరికి నేను సిగ్గుతో కుంచించుకుపోయాను. ఆకాశావకాశంలో చంద్రగ్రహానికే రహదారి వెయ్యగలిగిన ఆధునిక విజ్ఞానం దేవుళ్ళ అస్తిత్వాన్నిగానీ దయ్యాల ఉనికినిగాని లెక్కలోకి తీసుకోదు. ప్రపంచం పైన ఎక్కడ, ఎంతటి మహత్కార్యం జరిగినా అందుకు సహజమైన కారణం ఒకటి వుండి తీరాలంటుంది. ఒక పట్టాన స్ఫురించక పోవచ్చు. ఆలోచించి, అన్వేషించి తెలుసుకోమంటుంది.

ఉలిక్కిపడినట్టుగా నేను తలపైకెత్తి వెంకట్రావుగారివైపు చూచాను. ఆయన మురహరి తలను తొడపై పెట్టుకుని అంగవస్త్రం అంచుల్ని విసనకర్రలా విప్పి ముఖానికి చల్లగా గాలిసోకేటట్టు మెల్లగా విసురుతున్నారు.

రైలెలా ఆగిపోయిందన్న ప్రశ్నను గాలికి వదిలిపెట్టి, జబ్బుమనిషికి తగు సపర్యలు చేయడమే తక్షణ కర్తవ్యంగా ఆయన తలపోస్తున్నట్టుంది.

ముందు జాగ్రత్తలన్నీ తీసుకుని తిరుపతికొండకు 'యిల్లుతీర్థం' వెళుతున్న కుటుంబం ఒకటి మాకా పెట్టెలో తారసిల్లింది. ముఖ్యంగా ఆ కుటుంబంలోని వృద్ధదంపతులకు అనుకోకుండా ఓ వ్యాసంగం సమకూరినట్టయింది. తాము ప్లాస్కులో తెచ్చుకున్న కాఫీని వాళ్ళు ఒక్కొక్క బొట్టుగా రోగిచేత తాగించారు. అమృతాంజనం డబ్బి పైకితీసి గుండెలపైన వెచ్చగా రుద్దమన్నారు. "మీరిక భయపడకండి! మరేం పరవాలేదు. మంచి సూది ఒకటి పడితే మనిషి కోలుకుంటాడు" అంటూ బారిపొడుగునా ధైర్యవచనాలు చెప్పసాగారు.

దిగవలసిన స్టేషన్లో బండి ఆగింది.

త్రోపుడు బండి తీసుకురావలసిందని పోర్టరుద్వారా కబురుపెట్టారు వెంకట్రావుగారు. త్వరగా లాక్కొచ్చేటట్టు చూడమని నన్నుగూడా పోర్టరువెంట పరుగెత్తమన్నారు. ప్లాటుఫారంపైన జనాల రద్దీ విపరీతంగా వుంది. ఏ సందులోనుంచీ ఎలా మాయమయ్యాడో మరి, కొద్ది నిమిషాలవరకూ పోర్టరు పొలకువ నాకు తెలియకుండా వుండిపోయింది.

అప్పుడు నేను ఇంజనుకు పదిబారల దూరంగా నిలబడి వున్నాను.

"చూచావా, అర్థంపర్థం లేని పొరపాట్లు ఎలా జరిగిపోతాయో! ఎందుకిలా జరిగిందని నాకూ అంతుబట్టలేదనుకో! దిగివద్దామనుకుంటుండగా జరిగిన పొరబాటేమిటో తెలిసొచ్చింది..." గార్డు మందలిస్తున్నాడు.

"వెరీసారీ! మన్నించండి సార్! 'కార్నరు'లో పెట్టబోతుండగా 'పిక్కార్' చేతిలోంచి జారి క్రిందపడిపోయింది. దిగివెళ్ళి తెచ్చుకోకపోతే తప్పేది కాదు..." డ్రయివరు చెబుతున్నాడు.

"పోనీలే ఏం చేద్దాం! ఇకమీదట యెప్పుడూ ఇలా జరగకుండా జాగ్రత్తపడాలి. నువ్వు డ్యూటీలో వుండగా యిలా జరగడం యిదే మొదటిసారి!"

దొరికింది. నా సహేతుకమైన కారణం నాకు దొరికింది. రైలాగిపోవడానికి కారణం డ్రయివరు చేతిలోనుంచి ఒకానొక సాధనం క్రిందికి జారిపోవడం.

వెనువెంటనే ఇంకొక ప్రశ్న!

ఎన్నడూ జరగని పొరబాటు సరిగ్గా ఆ నిమిషంలోనే ఎలా జరిగింది? మళ్ళీ ఇందులో గూడా ఏ మానవాతీతమైన శక్తికైనా ప్రమేయం వుండవచ్చునా?

❖ ❖ ❖

మరునాటి సాయంకాలం ఏడుగంటలప్పుడు గవర్మెంటు ఆసుపత్రిలో నేనొక సిమెంటు బెంచీపైన కూర్చుని కాలహరణం చేస్తుండగా 'హెడ్మాస్టరు వెంకట్రావుగారు అడ్మిట్ చేసిన పేషంటు ఏ గదిలో వున్నాడండీ?' అని వాకబు చేస్తూ ఒక వ్యక్తి వసారావెంట నడచిరావడం కనిపించింది.

లేచి ఎదురుగా వెళ్ళి 'ఆ పేషంటు వుండడం ఈ గదిలోనేనండీ! మీరు మురహరికి బంధువులా?' అని ప్రశ్నించాను. నా ప్రశ్నకు సూటిగా సమాధానం చెప్పకుండా అతడు "ఇప్పుడెలా వుందండీ! ఇంతకూ జబ్బేమిటి?" అంటూ గదిలో ప్రవేశించాడు.

మంచంపైన ఒక వారగాకూర్చున్న మురహరిభార్య మమ్మల్ని చూడగానే లేచి నిల్చుంది.

ఆగంతకుడు రోగి పరిస్థితిని గమనిస్తుండగా నా కతడివైపు పరిశీలనగా చూసే అవకాశం కలిగింది. ఈ ముఖాన్ని ఎక్కడో చూచిన గుర్తు. ఎక్కడ చూచానోమరి. చప్పున జ్ఞాపకం రావడంలేదు.

బంధువైవుంటే యితణ్ణి మురహరి భార్య పలకరించి వుండేది. పోనీ స్నేహితుడైవుంటే తనను తానే ఆమెకు పరిచయం చేసుకుని వుండేవాడు. రెండింటిలో ఏ ఒక్కటి జరగకపోవడం గూడా కాస్తా విస్మయాన్నే కలిగించింది.

"గాఢంగా నిద్ర పట్టినట్టుంది కదూ! పరవాలేదు. జబ్బు తగ్గుముఖం పట్టినట్టే!" స్వగతంలా పలుక్కుంటూ వసారాదాకా వచ్చి అతడక్కడ ఆగిపోతూ నన్నడిగాడు. 'అన్నట్టు హెడ్మాస్టరుగా రెక్కడండీ? ఎంతో కాలమయింది ఆయన్ని కలుసుకొని. ఒకసారి వారితో మాటాడి పోదామనే వచ్చాను..."

ఆయన ఉదయం ఫస్టుబస్సుకే వెళ్ళిపోయారని చెప్పాను.

"అలాగా! నేనొచ్చి వెళ్ళినట్టుగా చెబుతారు గదూ?"

"చెబుతాలెండి! మీ పేరు?"

అప్పటికి మేము మాట్లాడుకుంటూ సిమెంటు బెంచిదగ్గరికి వచ్చాము.

"సత్యనారాయణ! నరసింగాపురం సత్యనారాయణ అనండి, తెలుస్తుంది. ఎందుకంటారేమో! నాకేమో ఆయనొకరే హెడ్మాస్టరుగారు. ఆయన కెందరో నాలాంటి శిష్యులు!"

అప్పటికది వట్టి ఉపోద్ఘాతం మాత్రమే అయినట్టు, చెప్పవలసినదంతా యికముందే వున్నట్టు అతడు చేతిగుడ్డను బెంచీపైన పరచి, నింపాదిగా దానిపైన కూచున్నాడు.

"ఈ పుణ్యభూమిలో ఆఖరుకొక్క కుక్క పస్తుపడుకున్నా సరే, తనకు ఊర్ధ్వ గతులు వద్దు పొమ్మన్నాడు వివేకానందుడు. దరిద్రనారాయణుడి సేవకోసం అవసరమైతే మళ్ళీ మళ్ళీ యిలాంటి వెయ్యి జన్మలెత్తడానికైనా తాను సిద్ధమేనన్నాడు. కర్తవ్య సాధనకోసం జీవితాన్ని మీదుకట్టేవాళ్ళ పద్ధతి అది. లోకం దృష్టిలో అలాంటివాళ్ళు పిచ్చివాళ్ళుగానే కనిపించవచ్చు ననుకోండి! ఆ మాటకొస్తే వాళ్ళుగూడా లోకాన్ని ఖాతరు చెయ్యరు. అడగడం మరిచాను, మీరేం చేస్తుంటారండీ?'

ప్రస్తుత నివాసం బాణావరమేననీ, మురహరికి సహోద్యోగినని చెప్పుకున్నాను.

"చూడండీ మేష్టరుగారూ! లోకాన్ని ఖాతరుచేయకపోవడమంటే ఏమిటంటారు? లోకం ఏర్పాటుచేసిన సాంప్రదాయాన్ని మన్నించకపోవడమన్న మాట! ప్రతి అల్లాటప్పావాడూ చేయగలడంటారా అంతటి పని! వేమన్నగారట. గుడి ముంగిట చింకి పాతలతో గజగజ వణికిపోతున్న బిచ్చగత్తెను చూచాడట. వెంటనే గుడిలోపలికి వెళ్ళి అమ్మవారికి చుట్టబెట్టిన పట్టుచీరెను లాక్కొచ్చి ఆ దీనురాలికి కప్పేశాడట. అయ్యో ఇంకేమైనా ఉందా? తప్పుగదూ! అమ్మవారు కళ్ళు పొడిచెయ్యదూ! అనుకోవడం మానవ స్వభావం. రాళ్ళు దేవుళ్ళయితే రాసుల్ని మ్రింగవా అనగలిగే చేవ కోటికొక్కడికి మాత్రమే వుంటుంది..."

సత్యనారాయణ అనే ఆ అపరిచితుడు ఎదుటి మనిషి తన వాక్యాంశాలను ఏ మాత్రం అవగాహన చేసుకుంటున్నాడో తెలుసుకొనే నిమిత్తం కొద్ది క్షణాలు విరామం యిచ్చి 'ఎందుకు చెబుతున్నానంటే' అంటూ పునరారంభం చేయబోయాడు.

"చెప్పండి. మీరు విషయం చెప్పండి చాలు. కారణాల్ని నే నూహించుకుంటాను" అన్నాను.

"ఒకసారి హైస్కూల్లో పరీక్షలు జరుగుతున్నాయి. ఒక పరీక్షకు నేను అరగంట లేటుగా గానీ వెళ్ళలేకపోయాను. నూటరెండు డిగ్రీల జ్వర తీవ్రతలో వాడిపోయిన తోటకూర కాడలా దస్కు పైన సోలిపోతున్నాను. ప్రక్కన్నే కూచుని హెడ్మాస్టరుగారు కాఫీ త్రాగించారు. "ఏం భయపడొద్దు బాబూ! నీ చేతనైనంతవరకే వ్రాయి. వీలుకాక పోతే మానెయ్యి' అంటూ బుజ్జగించారు. వింటున్నారా మేష్టారుగారు? పరీక్షలో నాకు పాసయ్యేటందుకు కావలసిన మినిమమ్ మార్కులకన్నా అయిదు మార్కులు తక్కువగా వచ్చాయి..."

".."

"మిగిలిన సబ్జక్టులలో ఎన్ని మార్కులొచ్చాయని అడగలేదే మీరు? వాటిలో బాగానే వచ్చాయి. కానీ ఏం లాభం? ఆ రోజుల్లో రూల్సు చాలా స్ట్రిక్టుగా వుండేవి. ఈ విద్యార్థి తప్పనిసరిగా యింకొక సంవత్సరం అదే క్లాసులో వుండవలసిందేనని, హెడ్మాస్టరు మినహాగా మిగిలిన హైస్కూలు పరీక్షల కమిటీ నిర్ణయించింది. ఐతే కమిటీ నిర్ణయానికి వ్యతిరేకంగా, పరీక్షల నిబంధనలను త్రోసి రాజంటూ నా పేరు ప్రమోషనులిస్టులో కనిపించింది. ఇక చూచుకోండి. తనపై గిట్టని వాళ్ళు పై అధికారులకు ఆకాశరామన్న ఉత్తరాలు వ్రాసి పడేశారు. డి.ఇ.ఒ. గారు ఎంక్వయిరీ కోసం రెక్కలు గట్టుకుని వచ్చి వాలిపోయారు. ఎన్ని విధాలుగా తర్కించి అడిగినా హెడ్మాస్టరుగారు చెక్కు చెదరకుండా ఒక్కటే మాటపైన కూచున్నారు. 'వాడు నా స్టూడెంటు. వాడెలాంటి స్టూడెంటయింది నాకు తెలుసు. వెధవ ముదనష్టం అయిదు మార్కులకోసం వాణ్ణి ఫెయిల్ చెయ్యమంటారటండీ? మిగిలిన వాటిల్లో అరవైలూ, డెబ్బయిలూ రాగా ఒక సబ్జక్టులో అయిదు మార్కులు తక్కువకాగానే యిక వాడు పైతరగతికి పనికిరాడంటారా? ఆ మాత్రం యోగ్యతను గుర్తించి ఒక స్టూడెంటును పాసుచేసే అధికారమైనా లేకపోతే యిక హెడ్మాస్టరుగిరీ ఏం చేసుకోడానికండీ? మీకొక నమస్కారం. దీన్ని నేను తప్పనుకోలేదు. కర్తవ్యమనుకున్నాను. తర్వాత మీ యిష్టం.' అనేశాడు. పాపం, డి.ఇ.ఒ. గారు మాత్రం ఏం చేస్తారు? ఈ మొండివాడితో గొడవెందుకనుకుని విషయ వివరణ చేస్తూ ప్రత్యేక పరిస్థితుల దృష్ట్యా ఈ ఒక్క కేసును మాత్రం మన్నించవలసిందిగా డైరెక్టరుగారికి సిఫార్సుచేసి తమ పాట్లేవో తాము పడ్డారు..."

సత్యనారాయణ కథనం వల్ల నాకొక విషయం తెలిసింది. వెంకట్రావుగారు ఉండుండి ఒక అవకతవక పని చెయ్యడమనేది అర్థాంతరంగా వచ్చింది గాదు. ఇదాయనకు ఆదినుంచీ వున్న జబ్బేనన్నమాట!

మరికొంత సేపటివరకూ, అలాగే లోకాభిరామాయణంలో కాలం వేగించి 'ఇక వెళ్ళొస్తానండీ' అంటూ లేచి నిల్చున్నాడు సత్యనారాయణ.

"రేపాదివారం గదా! హెడ్మాస్టరుగారొస్తే రావచ్చు. రేపు సాయంకాలం వచ్చి వెళ్లండి" అన్నాను.

"అబ్బే, వీల్లేదండీ! రేపు నాకు నైట్ డ్యూటీ వుంటుంది" అన్నాడు సత్యనారాయణ.

"నైట్ డ్యూటీయా! ఏ డిపార్టుమెంటులో వున్నారు?"

"రైల్వేలో పని చేస్తున్నానండీ, డ్రయివరుగా".

చివరిమాట చెవిలో పడేసరికి నాసందేహం పొగమంచులా విచ్చిపోయింది. రెండు పర్యాయాల్లోనూ మొదటిసారి యూనిఫారంలో చూచాను గనుక రెండోసారి మామూలు దుస్తుల్లో యితణ్ణి గుర్తుపట్టలేకపోయి వుంటాను.

కథకంతా కీలక ప్రాయమైన సంఘటనకు నా కిప్పుడొక సంజాయిషీ దొరికినట్ట యింది. ఇతడి చేతిలోనుంచీ 'పిక్కర్' జారి క్రింద పడిపోవడం కేవలం ఒక ఫార్సులాంటి సంఘటనే కావచ్చు. బండిని కాసేపు నిలబెట్టడం కోసం ఒక సాకుగా ప్రయత్నపూర్వకంగానే యితడా పనిముట్టును జారవిడచివుండవచ్చుననుకోవడానికి ఎంతైనా అవకాశం వుంది.

ఎలాగైతేనేం, కొండను త్రవ్వడమంత పెద్ద ప్రయత్నం చేయకుండానే నేను ఎలుకను పట్టేయగలిగాను.

బాణావరం వచ్చేసరికి వెంకట్రావుగారి వ్యక్తిత్వం చుట్టూ అద్భుతమైన యిమేజి ఒకటి నెలకొని వుండటం గమనించాను. ఊరి ప్రక్కన రైలుదారి ఏర్పడి నూరేళ్లు దాటింది. నాటికీ నేటికీ రైలొకసారి స్టేషను నుంచి కదిలిన తర్వాత మార్గమధ్యంలో దాన్ని ఆపివెయ్యగలిగిన మానవమాత్రుడెవడూ లేడు, ఒక వెంకట్రావుగారు తప్ప.

అది వట్టి అపోహ అని నాకు తెలుసు. అవసరమైతే నిరూపణ చెయ్యగలను కూడా! కానీ తీరా నా వాదం విన్న తర్వాత ఈ మూఢజనులు నాపైన్నే తిరగబడి ' అలాగైతే ఆ రోజు బండిలో సత్యనారాయణ అనే అదే డ్రయివరు రావడం ఎలా సంభవించింది? అందుకైనా కారణం వెంకట్రావుగారి ఆత్మబలంకాదా?' అంటూ ప్రశ్నించి, నన్ను నిరుత్తరుణ్ణి చేస్తారేమోనన్న భయం నాకుండనే వుంది.

ఐతే ఒకటి. తనచుట్టూ చోటుచేసుకున్న యిమేజిని వెంకట్రావుగారు తన చేజేతులా దులిపివెయ్యజూడడం గూడా పిచ్చితనంలో ఒక అంశమేనేమో. "అబ్బే, యిందులో నేను చేసిన ఇంద్రజాల మేముందయ్యా! ఒక మనిషి చావు బ్రతుకుల్లో వున్నాడని తెలియగానే డ్రయివరు బండిని ఆపేసివుంటాడు. 'రూలు' కన్నా మనిషి ముఖ్యం గదా? అంటుంటారాయన.

❄

ఆంధ్ర పత్రిక, సంవత్సరాది సంచిక - 1972